

## AVRUPA KÜTÜPHANELERİ HAKKINDA

### R A P O R

#### III

Maarif Vekâleti  
Kütüphaneler  
Dairesi  
Uzmanı

I. Parmaksızoğlu

Bayazıt Umumi  
Kütüphanesi  
Müdürü

M. Gökman

Süleymaniye Umumi  
Kütüphanesi  
Müdürü

H. Dener

Bonn Üniversitesi Kütüphanesi : (Universitäts bibliothek Bonn)

Kütüphaneyi gezdirmek, kütüphane ve kütüphane faaliyetleri hakkında gereken izahatı vermek üzere Hugo Schuman isminde bir mütehassıs Kütüphaneci refakatimize verildi.

Bonn Üniversite kütüphanesi; halen eski bir binada bulunmaktadır. Yeni bina inşa halindedir. Kütüphane, Avusturya İmparatoru İkinci Josef tarafından 1784 senesinde tesis edilmiştir. (750) bin basma, bin kadar yazma kitabı vardır.

İkinci cihan harbinde bombardımanlardan yanan ve kaybolan kitap adedi (150) bini mütecavizdir. Kitaplarla birlikte bina da harap olmuştur. Yanan ve kaybolan kitaplardan piyasada ve şahıs elinde bulunabilenler fırsat düştükçe satın alınmakta olduğundan ziyat yekûnu her sene bir az daha azalmaktadır.

Kütüphanede çalışan memur adedi, mütehassıs kütüphaneciler dahil (60) kişidir. Memur maaşları (350 — 600) Mark arasındadır. Kütüphane müdürleri ve mütehassıs kütüphaneciler ayrıca makam ve ihtisas maaşı da almaktadırlar. Kütüphane pazar günleri hariç her gün saat (9 — 13, 15 — 19) arasında açıktır.

Kütüphanenin herkese açık bulundurulmuş (150) kişilik bir Okuma Salonu ile, talebinin yeni neşriyattan faydalanmasını sağlayan (80) kişilik ikinci bir okuma salonu vardır.

Kütüphane, umumi temizlik ve kitap kontrolü için her sene on-beş gün kapatılmaktadır. Bu tatil ekseriya mekteplerin kapalı bulunduğu yaz aylarına tesadüf ettirilir.

Kitaplara, bir'den başlamak üzere her sene yeni numara verilmekte ve her kitap için sistematik, alfabetik, kelime ve okuyucu katalogu olmak üzere dört fiş çıkarılmaktadır.

#### Kütüphanenin;

1 — Aksesyon Servisi (kitap siparişlerinin yapıldığı ve sipariş edilen kitapların geldiği yerdir)

Kitapçılar kendilerine gelen yeni kitaplardan birer nüshasını bu servise gönderirler. Kitaplar mütehassıslar tarafından incelenir. Kütüphaneye ihtiyaç duyulmayan ve kütüphanede bulunmadıkları tesbit edilenler Müdüriyetin tasvibinden geçtikten sonra mübayaa edilir.

2 — İare Servisi, iki kol halinde çalışmaktadır. Bir kol şehirler arası iare edilen kitaplarla meşguldür. İkinci kol şehir dahilinde iare edilen kitaplarla meşguldür.

Profesör ve talebeye olduğu gibi halktan her isteyene kitap iare edilmektedir. Depozito olarak talebe ve Profesörden beş, halkdan otuz Mark alınmaktadır. İare için yapılan müracaatlar bir gün sonra is'af edilir.

Kitap iaresi için diğer Şehirlerden vuku bulan müracaatlar okuyucunun bulunduğu şehir kütüphanelerinden birine iare edilir. Günde ortalama olarak (700) kitap şehir içindeki, (100) kitap diğer şehirler okuyucularına iare edilmektedir. İareye çıkan kitaplar için devamlı ve muvakkat vekiller kullanılır. Muvakkat vekiller için fiş, devamlı, vekiller için karton istimal edilir.

Kütüphanenin mikrofilm ve fotokopi atölyesi yoktur. Kitaplar dışarda tamir ettirilmekte ve ciltlettirilmektedir.

**Münih Alman Müzesi Kütüphanesi (Bibliothek des Deutschen Muzeums Munchen)** : 1903 de inşa edilmiş, fakat 1932 yılından itibaren kütüphane olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kütüphane, teknik ve tabii ilimlere tahsis edilmiştir. Kitap mevcudu (380) bindir. Okuma salonunun iki yanındaki vitrinlerde okuyucuların istifadesine arzlanmış (1100) periyodik bulunmaktadır. Bunların ekserisi Almanca, bir kısmı muhtelif milletlere ait periyodiktir. Kütüphanenin diğer kütüphanelerde görmediğimiz orijinal bir hususiyeti vardır. Okuyucular muayyen bir ücret mukabilinde salona alınırlar. Talebe ve profesörlerden

(15), diğer okuyuculardan (30) Prennig duhuliyeye alınmaktadır. Bu şekilde biriken para münhasıran Üniversitede okuyan fakir talebenin zaruri ihtiyaçlarına sarfolunmaktadır.

Kütüphanenin Üniversitelilere ve halka mahsus (250) kişilik büyük bir okuma salonu, ayrıca Ortamektep çağındaki gençlere mahsus (60) kişilik diğer bir okuma salonu vardır. Her iki okuma salonunda okuyucuların faydalandıkları (21000) el kitabı bulunmaktadır. Bu kitap ve periodiklerden okuyucular doğrudan doğruya faydalanırlar.

Kitaplar raflarda mevzularına göre sıralanmıştır. Kitap boyları harflerle gösterildiği gibi folyoları da verilmektedir.

#### **Fişlerin yazılış şekli :**

Aksesyon tarihi, boyu, demirbaş numarası fişin sağ yukarı köşesine yazılmaktadır.

Müellifin soyadı, adı, mesleği (Alman matematikçisi veya Fransız fizikçisi gibi. Müellifin mesleğinin de yazılması, aynı ismi ve soyadını taşıyan müelliflerin kitaplarını tefrik içindir). Kitap adı fişin sol üst köşesine yazılmaktadır. Alt sıraya varsa kitabın diğer ismi basıldığı yer, basıldığı tarih, sahifesi, varsa resim ve şekil adedi folyo olarak boyu. Müelliflerin soyadları aynı olduğu zaman yekdiğerinden tefrik etmek için renkli fiş çıkartılır. Birden ziyade ciltli kitaplar (S) harfi ile gösterilmektedir. Bu harf kitabın boyunu gösteren harften önce yazılır. Meselâ : S. A. gibi (S) harfi kitabın çok ciltli bir kitap (A) harfi kitabın boyunu gösterir.

Periyodikler (Z) harfi ile gösterilir. ZA. ZB. gibi. Bu kütüphanede kullanılan enstrüksiyon :

Instruktionen für die alphabetischen Kataloge der Preussischen Bibliotheken Berlin 1915.

Kütüphanede kelime ve müellif katalogu olmak üzere iki türlü katalog kullanılmaktadır.

Kütüphanenin resim ve mektuplara mahsus bölümleri ve katalogları vardır.

**Resimlere mahsus katalog fişlerinde takip edilen sıra :**

Resim sahibinin soyadı, adı,

Yaşadığı tarih, resmin alındığı yer ve tarih, resim sahibinin mesleği, resmin basıldığı fotoğrafhane, memleket, şehir, sene, eb'adı, hediye edenin adı.

Mektuplara mahsus katalog fişlerinde takip edilen sıra :

Mektup veya propektür olduğu, yaprak sayısı, eb'adı.

Mektup veya propektüs olduğu, yaprak sayısı, eb'adı.

Mektubun yazıldığı yer ve tarih, hediye edenin ismi veya sureti temini.

Kütüphanenin son harpte bombardımanlardan büyük zarar görür tamamen kütüphanenin hususiyetine uygun eserlerdir.

Kütüphanenin son harpte bombardımanlardan büyük zarar gördüğü, en az (50000) kitabın yandığı öğrenilmiştir.

Kütüphanenin ufak tefek tamirleri için küçük bir cilt atölyesi vardır. Kitaplar piyasadaki muhtelif ciltcilere ciltlettirilmektedir.

Kütüphanenin her bölümünü Müdür Evgen Pochlmem refakatindeki mütehasıs memurlarla birlikte gezdik.

**Münih Belediyesi Müzik Kütüphanesi, (Städtische Musikbibliothek Munchen) :**

Bu kütüphane, Almanya'da mevcut müzik kütüphanelerinin en eskisidir. 1902 de tesis edilmiştir.

Almanya'da Musiki Cemiyetine bağlı 35. halk kütüphanelerine bağlı 40 müzik kütüphanesi vardır.

Münih Belediyesi Müzik Kütüphanesi, pazar günleri hariç hergün muayyen saatlerde açık bulundurulur. Fakat bunlar mesai saatlerine tekbül etmeyip hususi surette ayarlanmıştır. Kütüphaneye giriş herkes için serbesttir. Altı ay için beş Mark ücret alınır.

Belediye müzik kütüphanesinin kitap mevcudu yüzünü aşmaktadır. Bunlardan yetmiş bini basma musiki kitabı, üç bini yazma nota, iki bini plâk, mütebakisi müzikle ilgili basma notadır. (25.000 basma kitap ve nota harp içinde bombardımanlar neticesinde yanmıştır. Bunların temini ve yerlerine konulması için azami gayret sarf olunmaktadır. Kütüphanede en eski basma nota 1517 tarihini taşımaktadır.

Kütüphanenin özel servisi, bütün dünya musiki kütüphaneleri ile muhabere etmekte ve her memlekete ait musiki kitabı ve notalarını mübadele yolu ile temin etmektedir. Kütüphanede Bizans musikine ait kitap ve notalar bulunduğu halde Türk musikisine ait kitap ve notaya rastlanmamıştır.

Münih Belediyesi Müzik Kütüphanesi, belediyeye bağlıdır. Memur maaşları dahil kütüphanenin her türlü ihtiyacı belediyece karşılanır. Musiki kitabı ve nota mübayaası için 1956 yılında ayrılan ödenek (20.000) Marktır. Fakat bu mukannen değildir. Her sene ihtiyaca göre değişmektedir.

Okuyucu, kütüphanenin kitap ve notalarından faydalandığı gibi her türlü musiki aletlerinden de faydalanır.

Yazmalar müstesna, basma kitap ve notalar azami dört hafta için iare edilmektedir. Ancak iare edilen kitap veya notalar iade edilmedikçe yenileri iare edilmez. Ekim 1957 ayı içinde 4000 istekliye 8000 kitap ve nota iare edilmiştir.

Musiki aletleri ayrı ayrı odalara yerleştirilmiş bulunmaktadır. İstekli çaldığı aletin bulunduğu odaya girer. Burada istediği müddet çalışabilir. Çalışması zamanla mukayyet değildir. Odadan çıkmadıkça bir başkası giremez.

Bunun dışında plak veya tele alınmış notaları dinletmek için hususi tesis ve tertibatı bulunan odalar vardır. Çaldığı parçanın doğruluğundan tereddüde düşenler bu odalardan birine girerler ve şüphelerini çalıştıkları notayı plak veya telden dinlemek suretiyle giderirler.

Münih Belediyesi Musiki Kütüphanesinde, musiki kitapları için ayrı, notalar için ayrı katalog fişleri çıkarılmıştır. Hazırlanan katalog fişleri kitaplar için alfabetik, notalar için sistematiktir. Muellif katalogunun hazırlanmasına yeni başlanmıştır.

Kitaplar, depolara demirbaş defterindeki kayıt sırasına göre, notalar ise sistematik esasa göre yerleştirilmiştir. Kütüphanede 10 memur çalışmaktadır. Müzik kütüphanesinde çalışan memurlar, kütüphanecilik tahsilinden sonra kısa bir müzik tahsili de yapmaktadırlar. Kütüphane Müdürü Dr. Alfons Ott yüksek musiki tahsili yapmış, 19 senedenberi keman ve viyolonsel çalan bir zattır.

### **Münih Belediye Kütüphanesi, (Stadtbibliothek München) :**

350.000 kitap ihtiva eden Münih Belediye Kütüphanesi, harp içindeki bombardımanlardan en fazla zarar gören bir kütüphanedir. Harar olan 150.000 kitaptan büyük bir kısmını çok eski nüshalar teşkil ettiği için bunları tedarik etmenin imkânsızlığı karşısında büyük bir üzüntü duyulmaktadır.

Münih Belediye Kütüphanesi, diğer kütüphaneler gibi Bavyera devlet teşkilâtı içinde Münih belediyesince idare edilmektedir.

Münih belediyesince idare edilen kütüphanelerden en mühimleri :

- 1 — Bayerische Staatsbibliothek  
(Bavyera Devlet Kütüphanesi)
- 2 — Universitätsbibliothek  
(Universite Kütüphanesi)
- 3 — Bibliothek der Technischen Hochschule  
(Yüksek Teknik Okul kütüphanesi)
- 4 — Stadtbibliothek München  
(Münih Belediye Kütüphanesi)
- 5 — Städtische Musikbibliothek München  
(Münih Belediye Müzik Kütüphanesi)
- 6 — Bibliothek des Deutschen Museums München  
(Münih Alman Müzesi Kütüphanesi)

Bu altı büyük kütüphaneden başka daha birçok kütüphaneler vardır.

Münih Belediye Kütüphanesi aşağıdaki kısımlardan müteşekkildir:

- 1 — Müdüriyet,
- 2 — Umumi kısım,
- 3 — Manacenna abteilung (Şehir tarihi bölümü),
- 4 — Yazmalar, ve otografi koleksiyonu bölümü,
- 5 — Hukuk bölümü,
- 6 — Pul bölümü,
- 7 — Müzik bölümü.

Münih belediye kütüphanesinin bulunduğu bina, 19 uncu asırda Neogotik tarzında inşa edilmiş bir binadır. Münih Belediye Kütüphanesinde 42 memur çalışmaktadır. Memur maaşları ve kütüphanenin her türlü ihtiyaçları için 1957 yılı ayrılan ödenek 567.720 Marktır. Bu rakûne onarım giderleri dahil değildir.

Kitap tasnifinde desimal sistem tatbik edilmeyip 01 - 99 kadar rüzlü tasnif sistemi kullanılmaktadır. Tasnif numaraları demirbaş numarasının yanına yazılmakta ve bir payda ile ayrılmaktadır. Her kitaba üç iş çıkartılmaktadır.

1 — Alfabetik, 2 — Mevzu, 3 — Kelime kataloğu. Kitaplar, depolardaki raflara sene esasına göre dizilmektedir.

Kitap kütüphaneye gelince hususi surette hazırlanmış formüllere: Kitabın adı, numarası, fiatı ilah... yazılır.

İki nüsha olarak hazırlanan bu formüllerden bir nüshası envanter olarak saklanır. Bilâhare bunlar bir araya getirilerek ciltletilir, ve kütük teşekkül eder. Bu türlü kayıdı işine Almanya'da üç senedenberi başlanmış olduğundan bu usul Alman kütüphaneleri için de yenidir.

Münih Belediye Kütüphanesinde yazma eserlerin sayısı 5.000 kadardır. Yazma eserler için hazırlanmış bir enstrüksiyon yoktur.

20 kişi isti'ab eden bir yazma eserler okuma salonu vardır. Salona giriş ücretlidir. Halktan 50 Pfennig, profesör ve üniversite talebesinden 25 Pfennig duhuliyeye alınmaktadır.

Münih Belediye Kütüphanesinin, periyodik ve seri kitaplar dahil onbeş bin kitap ihtiva eden bir hukuk kütüphanesi vardır. İki bini muhtelif milletlere aittir. Kitaplardan kütüphanede istifade edildiği gibi iare de edilir.

Ayrıca 1955 yılında Friedrich Heinrick Zinekgraf tarafından tesis edilmiş bir pul bölümü vardır. Bu seksiyon, pul monografileri, pul arşivleri, pul katalogları, sergiler, koleksiyonlar ve el kitaplarında müteşekkildir. Pul hakkında yazılmış makaleler için de ayrıca bir katalog hazırlanmış bir dökümantasyon arşivi meydana getirilmiş bulunmaktadır. Aynı zamanda sistematik bir tasnif de yapılmıştır. Bu tasnifin esasını umumi mahiyetteki kitaplar teşkil etmektedir. Pul bölümü 38 millete ait pul koleksiyonlarını ihtiva etmektedir. Türkiye'ye ait pul koleksiyonları da vardır.

Halk Kütüphaneleri Müdürü D. Gottlieb Branz'ı makamında ziyaret ettik. Müdüriyet odasında, Münih'deki bilûmum kütüphanelerin bulunduğu semtleri, seyyar kütüphanelerin uğradıkları mahalleri gösteren bir duvar haritası, seyyar kütüphane haline getirilen otobüs ve tramvay resimleri, hastahane ve okullara kitap taşıyan otobüs tipleri ve bunlara ait her türlü faaliyetleri gösteren fotoğraflar gördük.

Münih'de 170.000 kitabı ihtiva eden 55 halk iare kütüphanesi vardır. Üç otobüs ve bir tramvay seyyar kütüphane halinde halkın hizmetinde bulunmakta ve şehrin en uzak yerlerine, banliyösüne kadar kitap dağıtmaktadır.

(Tramvay'ın seyyar kütüphane halinde çalıştırılmasını gezdiğimiz diğer memleketlerde İtalya, Fransa ve İngiltere'de görmedik) Seyyar kütüphane haline getirilen otobüs ve tramvaylar, haftanın muayyen gün ve saatlerinde Münih'in muhtelif semtlerini dolaşmakta ve bu civardaki halkın okuma ihtiyaçlarını tatmin etmektedir. Haftanın hangi gün ve saatlerinde hangi semtlerde bulunacağı tramvay ve otobüslerin yanlarına asılan levhalarda yazılı olduğu gibi, istasyon yaptıkları semtlerde de muvasalat ve mufarekat tarihleri ayrıca ilân edilmiş bulunmaktadır.

Seyyar kütüphane haline getirilen otobüslerin giriş kapısı önünde kütüphaneciye mahsus bir bölme vardır. Bütün müracaatlar buraya yapılmaktadır. Kütüphanecinin iki yardımcısından birisi şofördür. Seyyar kütüphanelere alınacak kütüphanecilerin en az lise tahsili olması ve kütüphanelerde üç yıl çalışmış olması lâzımdır. Kitaplar karşılıklı olarak otobüsün iki yanındaki madeni raflara mevzularına göre yerleştirilmiş ve her mevzu ayrı bir harfle gösterilmiştir.

Okuyucu istediği kitabı bizzat seçer. Çocuklar iki, büyüklere dört kitap iare edilmektedir. İare müddeti azami dört haftadır. Bu müddet içinde aldığı kitabı iade etmeyen okuyucuya evvelâ ihtar sonra tekid yapılır, ve nihayet kitap polis marifetiyle getirilir. Kitap kaybolmuşsa zımim ettirilir. Seyyar otobüslerin kitap mevcudu 2500 - 3000 arındadır. Her hafta ortalama iki bin kitap iare edilmektedir. İareten kitap isteyen okuyucular, bu maksat için hazırlanmış fişleri doldururlar. Bu fişlerde kitabı almak isteyeninin adı, soyadı, vazifesi, ikametgâhi, re müddeti ve o günkü tarih yazılır.

Seyyar kütüphane her gittiği yerde iki, en fazla üç saat kalmaktadır. Seyyar kütüphaneler pazar günleri çalışmadıkları gibi hafta da bir günde revizyona tabi tutulurlar. Şöför otomobilini, kütüphane kitaplarını kontrol eder.

Tramvay kütüphanenin kitap mevcudu isti'ab kabiliyeti fazla olduğundan beş bini aşmaktadır. Bu bakımdan tramvay kütüphanelerde daha büyük ölçüde seçim yapmak ve daha mütenevvi kitaplar bulmak mümkün olmaktadır.

Tramvay kütüphane, dar olduğu için içine girilmesine müsaade ilmez. Okuyucu arabanın ön ve arka taraflarında bulunan fiş kutusundan faydalanır. Tramvay kütüphane muhtelif semtlerde dokuz duca yapmakta.



Sarı hastalıkların vukuu halinde otobüs ve tramvay kütüphaneleri dezenfekte edilir.

Hastahanelerde sarı hastalıklar bölümüne verilen kitaplar, her türlü mikropları öldürücü tertibatı havi kasalarda dezenfekte edildikten sonra diğer okuyuculara verilir.

İdari bakımdan bilûmum halk kütüphaneleri, diğer kütüphaneler gibi mahalli belediyelere bağlıdır. Halk kütüphaneleri dışında manastırlara ve güzel sanatlara ait neşriyatı takip eden hususi mahiyette dah bir çok kütüphaneler vardır.

Bunların idaresi sahiplerine ait olmakla beraber bir kısmında halk da faydalanmaktadır.

**Bavyera Devlet Kütüphanesi, (Bayerische Staatsbibliothek) :**

Bu kütüphane, Almanya'daki dört büyük kütüphanenin ikincisidir.

Birincisi : Berlin'de Prusya Devlet Kütüphanesi, (Preussische Staatsbibliothek)

İkincisi : Münih'de Bavyera Devlet Kütüphanesi, (Bayerische Staatsbibliothek)

Üçüncüsü : Leibzig'de Doyce Buheray, (Deutsche Bücherei Leipzig)

Dördüncüsü : Frankfur'da Doyce Bibliotektir, (Deutsche Bücherei Frankfurt).

Bavyera Kralliyet Kütüphanesi olarak 16 ıncı asırdan itibaren kurulmağa başlamış olan Bavyera devlet kütüphanesi 1857 tarihinden bugünkü binada bulunmaktadır. Bina son harpte esaslı surette tah edilmişse de devrinin bütün hususiyetleri muhafaza edilerek yeni restore edilmiştir. Kitap mevcudu üç milyondur. Harp içindeki kayıptı zayıyatı yarım milyondan fazladır. Bu zayıyat her sene dışardan kitap mak suretiyle giderilmektedir. Bugüne kadar yanan ve kaybolan kit lardan 125 bini temin edilmiştir. 1957 yılında kitap mübayaası 600 bin Mark ayrılmıştır.

Kütüphanenin 120 kişi isti'ab eden büyük bir okuma salonu, 60 kişi isti'ab eden yazma eserler salonu, 60 kişi isti'ab eden müzik salonu bir de Harita Tetkik salonu vardır. Mecmualar büyük okuma salonunda teşhir edilmektedir.

Dünya milletlerine ait yedi bin mecmua vardır. En mühimleri alt raflarda daha az mühim olanlar üst raflarda sistematik bir şekilde yerleştirilmiştir. Mecmualar, haftalık, aylık, üç aylık, altı aylık ve nihayet yıllık olduklarına göre bir müddet bekletildikten sonra ciltletilir. Bekletme esnasında kaybolan olursa satın alınır. Mecmualar için ayrıca bir takip fişi tutulmaktadır. Takip fişinde önceki ciltlerin taşıdıkları evsaf ve hususiyetler: Cildin rengi, nevi, sırtına yazılan yazılar, cildin üzerinde bulunan renkler numuneler verilmek suretiyle takip fişinde belirtilir. Takip fişi cilt atölyesine, ciltletilecek mecmualarla birlikte gönderilir. Bu suretle cilt yeknesaklığı temin edilmiş olur. Kütüphanenin ayrıca cilt atölyesi yoktur. Kitaplar dışarda bir kaç ciltciye ciltletilmektedir. Sadece küçük miktarda bir kitap tamir atölyesi vardır.

Kütüphanede derleme nüshalar, yabancı neşriyat, satın alınan ve edîye edilen kitaplar ayrı ayrı bölümlerde muhafaza edilmektedir.

Kütüphane için satın alınacak kitaplar Genel Direktörle birlikte isım şefleri tarafından incelenir. Uygun görülenler satın alınır. Her sene eili bin kitap artışı olmaktadır.

1840 a kadar olan neşriyat mevzularına göre tasnif edilmiş ve küçüklere geçirilmiştir. (Bizdeki kataloglar gibi). 1840 dan itibaren her kitap için ayrı bir fiş çıkartılmıştır. Bu fişler cildli olarak ayrı bir defterde muhafaza edilmektedir. Kutulara konulan katalog fişleri son beş seneye aittir. Her yeni sene girince eski seneye ait fişler kurullardan alınmakta te'lif eserler müellif adına, anonim eserler kitap adına göre tasnif edilerek ayrı bir yerde saklanmaktadır. Her fişin arkasına kimin tarafından hazırlandığı ve yazıldığı tarih kaydedilmektedir.

Kitapların fişlenmesinde altı kişiden ibaret bir mütehasşis hey'et çalışmaktadır.

Aksesyon servisinde işi tamamlanan kitaplar, katalog servisine inceletilir. Burada kitaplar damgalanır, numaralanır ve ait oldukları servislere sevk edilir. Bu servislerde teksir edilecek fiş miktarı tesbit edilir.

Kelime katalogunu hazırlayan mütehasşis memurlar, kitaplara konulacak kelimeleri tesbit ederler.

Kelime katalogunda sınıflandırma daha ziyade ilim dallarına göre

yapılmıştır. Meselâ; Türk mimarisi Türkiyede değil, Mimaride bulunmaktadır. Ayrıca kitap, broşür vesaire coğrafi taksimata tâbi tutulmuştur.

1953 yılından itibaren sistematik katalogun da hazırlanmasına başlanmıştır. Sistematik katalog için kendi ihtiyaçlarına göre düşünülmüş bir enstrüksiyon vardır. Bu enstrüksiyonda teferruat üzerinde durulmuş olup ana gruplar üzerinde yürünülmektedir. Sistematik katalogda iki esastikkate alınmıştır.

1 — İlmî taksim,

2 — Coğrafi taksim.

İlimler rakamlarla, coğrafi taksimat harflerle gösterilmektedir. Alman kütüphaneleri için Unyon katalog hazırlanmasına harpten evvel başlanmışsa da harp çalışmalarına mâni olmuş ve bombardımanlardan filerinin büyük bir kısmı yanmıştır. Harp'ten sonra bu işe hız verilmiş ve evvelâ büyük kütüphanelerin unyon kataloglarının hazırlanmasına başlanmıştır. Münih devlet kütüphanesinin unyon katalogu yapılmıştır. Unyon kataloglarının hazırlanmasıyle ayrı bir servis meşgul olmaktadır. Bu servisin bir şefi, beş mütehassis kütüphanecisi, iki de yardımcı vardır. Unyon katalog hazırlanırken aynı kitap için muhtelif filşer çıkarılmaz. Bir fiş üzerine diğer kütüphanelerin rumuz ve numaraları yazılır.

**Bavyera Devlet kütüphanesinde bir kütüphanecilik okulu vardır.** Almanya'da ikinci bir kütüphanecilik okulu da Köln'de bulunmaktadır. Bu okullarda tahsil müddeti, Münih'de iki Köln'de üç senedir. Kütüphanecilik okulunda mütehassis kütüphaneciler hocalık etmektedirler. Halen okulun, onu yüksek, yirmi beşi normal olmak üzere 35 öğrenci vardır. Talebelerin büyük ekseriyeti Bavyera'dan gelmektedir.

Kütüphanecilik okuluna tarih, edebiyat, felsefe, filoloji mezunları devam etmektedir. Ender olarak tıp ve mühendis kısımlarından talebeler yazılır. Yüksek dereceli kütüphanecilik okuluna devam edenlerin yüksek tahsil yapmış olmaları şarttır.

Okul programında kütüphanecinin mesleki hayatında karşılaştığı meseleler ve mevzular ele alınmakta ve bütün etrafiyle meşgul olmaktadır.

**Müzik bölümünde,** nazari ve ameli bütün dünya müzik neşriyatının ve uzak şark olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Şark ve İslav dil deposu dil esasına göre yerleştirilmiştir.

**Müzik bölümünde**, nazari ve ameli bütün dünya müzik neşriyatı, nota ve kitapları bulunmaktadır.

**Harita bölümünde**, bütün dünyaya ait harita ve atlaslar yer almaktadır. Haritalar, memleketlere göre alfabetik tasnife tâbi tutularak deftere kayıd olunmuştur. Türkiye'nin evvelâ Avrupa, bilâhare Asya ve Afrika'daki yayılışını gösteren memleket ve vilâyet haritaları vardır. Türkiye'ye ait en eski harita 1635 tarihini taşımaktadır.

**Bavyera Devlet Kütüphanesinin iare servisi** : Bir müdür, dört mütehasıs memur, dört iare memuru, ayrıca paket yapan iki memur ve iki müstahdemden müteşekkil bir kadro ile çalışmaktadır.

İaresi istenen her kitap istekliye bir gün sonra verilir. İareye verilecek kitap alâkalı memurlar tarafından incelenir. Haritalar, tablolar, çok eski tarihli kitaplar evlere verilmez. Yalnız okuma salonuna çıkartılır. Bu neviden kitaplar ancak hususî müsaade ile profesör ve ilim adamlarına iare edilebilir. İare müddeti azami dört haftadır. İare edilen kitaplar için doldurtulan fişlerde en ince teferruata kadar kitabın her türlü hususiyeti yazılmaktadır.

Zamanında iade edilmeyen kitaplar için ihtar gönderilir. Te'kid vazılır, ve nihayet kitabı alan memur ise dairesine, öğrenci ise okuluna, serbest meslek sahibi ise bağılı bulunduğu polis merkezli vasıta-sıyla evine haber ulaştırılır ve her kitap için üç Mark ceza kesilir. 1956 yılında 94.000 kitap iare edilmiştir.

Buna mukabil aynı yıl içinde okuma salonuna çıkarılan kitap adedi 37.000 dir.

94.000 kitaptan 29 bin Almanya dahilinde 103 müessese ve kütüphaneye, 1000 adedi Türkiye dahil yabancı memleketlere mütebakisi şehir içindeki okuyuculara iare edilmiştir.

İare edilen kitapların %60 üniversite talebesine, %15 memurlara, %16 serbest meslek sahiplerine, %9 fabrika işçilerine iare edilmiştir.

**Kütüphanenin Mikrofilm ve Fotokopi Servisinde** üçü kadın ikisi erkek olmak üzere beş mütehasıs memur çalışmaktadır. Servisde muhtelif ebad'da fotokopi ve mikrofilm cihazları vardır. Büyük mikyastaki harita, plân, tablo ve resimlerin mikrofilm ve fotokopilerini almak için hususî tertibat alınmıştır.

Renkli çalışmalarda henüz tam bir başarı elde edilememiştir. Çünkü mevzu oldukça yenidir. Delikli filmle çalışılmaktadır.

**Pataloji Bölümü :** İki senedenberi faaliyete geçmiştir. Bu kısımda ısıtma ve kurutma dolapları, varak ve tezhipleri temizlemek için bakırın oksidini alan fırınlar ve daha bir çok cihazlar bulunmaktadır.

Kitap haşerelerinin 200 derece-i hararete öldükleri yapılan tecrübelerle sabit olduğundan kurdlu kitaplar, hususi surette hazırlattırılmış madeni dolaplara yerleştirilmekte ve 30 saniye 200 derece-i hararete bırakıldıktan sonra çıkartılmaktadır. İlk tecrübeler daha ziyade lüzumsuz veya az ehemmiyetli olan yazma varaklar üzerinde yapılmıştır. Halen bu ameliye kıymetli kitaplara da tatbik edilmektedir.

Servisin şimdilik bir şefi, beş memuru vardır. Kimyahanede in-tişar eden gazları dışarı atmak için müteaddit aspiratörler kullanılmaktadır.

Şarkiyat Enstitüsünde Türkoloji profesörlerinden profesör Franz Babinger ve Dr. Hans Joachim Kissling'i ziyaret ettik. Enstitünün mü-racaat kitapları ile birlikte iki bin kadar Osmanlıca eseri, yedisi kız, dördü erkek olmak üzere onbir öğrencisi vardır.

Türkiye'deki kütüphanelerin durumu ile ilgilenen profesörlere bilhassa yazma eserler üzerindeki çalışmalarımız hakkında etraflıca izahat verdik. Hazırlanmakta olan yazma eserler enstrüksiyonumuzdan bahsettik. Mecmuat al-resaillerin tasnif ve kataloglanmasında tatbik edilmekte olan usul ve kaidelere temas ettik. İslâm dîni ilimleri tasnif cetvelinde yapılan tadilâtı açıkladık. Bir saat kırk beş dakika süren bu konudaki konuşmalarımızdan sonra sayın profesörler, İslâmî eserler üzerindeki çalışmalarımıza dair verilen izahattan son derece memnun kaldıklarını ve her noktada bizimle mutabakat halinde olduklarını beyan ettiler.

**Netice :**

Alman kütüphanelerindeki tetkiklerimiz sonunda :

1 — Almanya'daki bütün kütüphaneler, mahalli belediyeler tarafından idare olunmaktadır. Personel masrafları, kütüphane ihtiyaçları, her türlü tesis ve onarım giderleri belediyelere aittir.

Ancak üniversite kütüphaneleri ile teknik okul kütüphaneleri bağlı buldukları devlet teşkilâtı içinde Maarif nezareti tarafından idare olunurlar.

2 — Kütüphanelerin idaresi, ihtiyaçları, kitap mubayaası, onarım ve testler, hülâsa kütüphaneler için ayrılan tahsisatın sarfı kütüphane Müdürlerinin selâhiyet ve mesuliyetleri altındadırlar.

3 — Kütüphanelerde mutlak bir iş bölümü vardır.

Her servisin şefi, mütehassısları, memur ve hademesi ayrıdır. Her servis münhasıran kendi işiyle meşguldür. Diğer servislerin işi onlar için adetâ yabancı bir mevzu halindedir.

4 — Kütüphanelerde her servise verilen memur adedi :

İşleri aksatmadan tedvire kifayet edecek durumdadır. Memur maaşları 350 - 600 Mark arasındadır.

5 — Kitap mubayaası için her sene kütüphanelere ayrılan ödenek miktarı oldukça yüksektir. Bu ödenekle bir taraftan yeni neşriyat satın alınmakta diğer taraftan harp içinde yanan ve kaybolan kitapların telâfisine çalışılmaktadır.

6 — Kütüphanelerin her türlü ihtiyaçları, tesis ve onarımları plânı olarak 1 - 3 - 5 sene içinde tedricen ele alınmakta ve tamamlanmaktadır.

7 — Bir kısım kütüphanelerde, okuma salonuna girerken her defasında 15 - 30 Pfennig alınmaktadır.

Bu ücret talebe ve profesörlerden yarım, halktan tam alınır.

Üniversite kütüphanelerinde biriken para fakir talebeye diğer kütüphanelerde biriken para hazineye devredilir.

Diğer bir kısım kütüphanelerde ise; aylık, üç aylık ve altı aylık üye kayıtları yapılır. Giriş kartı verilir. Okuyucu bu kartla okuma salonuna girer ve dilediği kitabı evinde okumak üzere alabilir. Her ay için bir Mark ücret alınır. Talebe ve profesörler alınan ücretin yarısını halk tamamını öder.

8 — Kütüphanelerin okuma salonlarında tetkik edilen kitapla hare edilgen kitap sayısı arasında mühim farklar vardır. Umumiyetle kitapların üçte biri kütüphanede incelenmekte üçte ikisi hare edilmektedir.

Kütüphanelerde en büyük faaliyeti gösteren iare servisleridir. Münih şehrinde her sene iare edilen kitap adedi bir milyonu aşmaktadır.

9 — En müsaid şartlar içinde okuyucuya kitap teminine çalışılmaktadır. Bir taraftan kütüphane haline getirilen tramvay ve otobüsler, şehrin muhtelif semtlerini dolaşarak halka dilediği kitabı ulaştırmakta, diğer taraftan fabrikalarda çalışan işçilere, hastahanedeki yatan hastalara kitap götürmek için hususi otobüs seferleri ihdas olunmaktadır. Bütün bu gayret ve faaliyetler dışında her sene kütüphanelerden milyonlarca kitap iare edilmektedir.

Esasen okuma zevkini tatmış bulunan Alman halkına kitap yoluyla hizmet etmek ve her sahada kalkınmalarını sağlamak gayesiyle Alman kütüphanelerinin yekdiğeriyle rekabet edercesine çalışmakta olduklarını ve bu hususta hiç bir fedakârlıktan çekinmediklerini saygılarımızla arz etmek isteriz.

S O N